

TURIZMNING TARIXI, AHAMIYATI VA TURLARI

Rajabova Rushana Xasan qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

Annotatsiya: *Sayohat, odamlarning yangi madaniyatlar va muhitlarni boshdan kechirish uchun turli mintaqalarga sayohat qilish harakati bo'lib, asrlar davomida mashhur faoliyat turi sifatida e'tirof etilib kelgan. Turizm evolyutsiyasining bugungi kunda biz yashayotgan dunyoni shakllantirilishi, uning tarixi, ahamiyati, turlarini hamda uning jamiyat va iqtisodiyotga ta'sirini o'rganib, tadqiq etishdaxissasi katta. Ushbu tezis turizmning tarixi, ahamiyati, rivojlanishi hamda turizm turlari haqidagi ma'lumotlarni qisqacha yoritib beradi.*

Kirish so'zlar: *turizm turlari, ta'lim turizmi, diniy turizm, spa turizmi, sport turizmi, tibbiy turizmm, ekoturizm*

Turizm - bu o'zingiz yashayotgan joydan uzoqda dam olish yoki zavqlanish uchun sayohat. Odamlar buni turli sabablarga ko'ra qilishadi - dam olish, boshqa mamlakatlarga tashrif buyurish va boshqa madaniyatlarni o'rganish yoki shunchaki stressli ish hayotidan dam olish. Sayyohlar turli yo'nalishlarga boradilar - ajoyib diqqatga sazovor joylarga ega bo'lgan mamlakatlarga, go'zal plyajlari bo'lgan joylarga yoki oddiygina cho'l va tegmagan tabiat hududlariga.

So'nggi bir necha o'n yilliklarda turizm juda o'sdi, asosan odamlarning turmush tarzi o'zgarganligi sababli. Ular boshqa uyda qolishni xohlamaydilar. Ular sayohatga avvalgi avlodlarga qaraganda ko'proq pul sarflashadi. Sayohat ham arzonroq va qulayroq bo'ldi. Byudjet aviakompaniyalarining ko'payishi uzoq mamlakatlarga sayohat qilish imkoniyatini yaratdi.

TURIZM TARIXI

Qadim zamonlardan beri odamlar zavq uchun sayohat qilishgan. Qadimgi Misrda diniy bayramlar butun Nil vodiysidan odamlarni o'ziga jalb qilgan. Qadimgi yunonlar o'z xudolari joylashgan joyga muntazam ravishda sayohat qilishgan. Rimliklar Yunoniston, Sitsiliya va imperiyaning boshqa joylariga sayohat qilishgan. Boy rimliklarning dengiz yaqinida ikkinchi uylari bor edi, ular yozni o'tkazdilar. Uyg'onish davrida o'qimishli evropaliklar "Grand Tour" deb nomlangan sayohatga chiqishdi, san'at va me'morchilikdan zavqlanish va ta'lim olish uchun bir nechta Evropa mamlakatlariga sayohat.

19-asrda bug 'dvigatelining ixtirosi odamlarga qayiq va poezdda sayohat qilish imkonini berdi. Evropadan Amerikaga muntazam yo'lovchi tashish XX asrda boshlangan. Avtomobil ixtirosi avtomobilda katta masofalarni bosib o'tish imkonini berdi.

1960-yillarda ta'tilga samolyotda borish ko'pchilik uchun qulay bo'ldi. 1970-yillarning boshidagi jumbo samolyotlari 400 dan ortiq yo'lovchini tashishga qodir edi va boshqa qit'alarga sayohat xarajatlarini yanada kamaytirdi.

TURIZMNING MAMLAKATLAR UCHUN AHAMIYATI

Turizm butun dunyo bo'ylab sanoatdir. Ko'pgina mamlakatlarda u eng muhim daromad manbai hisoblanadi. Jahon turizmi yiliga 4 foizga o'smoqda. Turistik industriya ish bilan ta'minlaydi va mamlakatga xorijiy valyuta olib keladi. Ko'pgina guruhlar turizmdan foyda oladi: sayyohlik agentliklari, do'kon egalari, aeroportlar va aviakompaniyalar, mehmonxonalar, restoranlar va boshqalar. Biroq, ommaviy turizm ham ekologik muammolarga olib kelishi mumkin. Bu plyajlarni ifloslantirishi yoki boshqa tinch hududlarda shovqin yaratishi mumkin. Mashhur sayyohlik joylari rasmiylar tomonidan nazorat qilinishi kerak.

TURIZM SOHASIDAGI SO'NGGI O'ZGARISHLAR

O'tgan yillarda yil davomida ta'til tanaffuslarini qisqartirish tendentsiyasi kuzatildi. Odamlar sayohat qilish uchun bir necha kun dam olishni yaxshi ko'radilar. Internet odamlarning bayramlarini tashkil qilish usullarini o'zgartirdi. Samolyot chiptalarini onlayn bron qilish oson va narxlar sayohat agentliklariga qaraganda ancha past.

Xalqaro turizm 11-sentabr hujumlari kabi ko'plab kamchiliklarga duch keldi, bu aeroportlarda xavfsizlikni kuchaytirdi va sayohatni qiyinlashtirdi. 2004 yilda Janubi-Sharqiy Osiyoda sodir bo'lgan tsunami 250 000 dan ortiq odamni, shu jumladan minglab sayyohlarni o'ldirdi.

TURIZM TURLARI

□ Plyaj turizmi. Ko'plab sayyohlar dam olish kunlarini plyajlarda o'tkazadilar. Ular dam olishadi, cho'milishadi yoki shunchaki sho'r dengiz shabada va okeandan zavqlanishadi. Dam olish kunlarini plyajlarda o'tkazish bir yarim asrdan ko'proq vaqtdan beri an'anaga ega.

□ Qishki turizm. Qishki turizm 19-asr o'rtalarida boy yevropaliklar Sankt-Morits va boshqa alp kurortlariga borganlarida boshlangan. Evropada va Amerikaning Rokki tog'laridagi chang'i kurortlari har yili millionlab odamlarni jalb qiladi. Turli xil liftlar chang'ichilarni 3000 metrdan ortiq balandlikka olib chiqadi.

□ Tibbiy turizm. Odamlar davolanish va operatsiyalar uchun boshqa mamlakatlarga borishadi. Masalan, irlandiyalik ayollar Buyuk Britaniyaga borishadi, chunki ularning mamlakatida abort qilish taqiqlangan. G'arbiy evropaliklar tishlarini davolash uchun Sharqiy Evropaga boradilar. Amerikaliklar plastik jarrohlik va boshqa operatsiyalar uchun Meksikaga boradilar.

□ Ta'lim turizmi. Yoshlar boshqa mamlakatlarda almashinuv talabalari sifatida yashaydilar, u erda maktabga boradilar va mezbon davlatning tili va madaniyatini o'rganadilar.

□ Sport turizmi. Maxsus tadbirlar o'tkaziladigan joylarga sayohat qiluvchi sport ishqibozlari soni ortib bormoqda. Olimpiya o'yinlari va jahon chempionatlari dunyoning turli burchaklaridan tashrif buyuruvchilarni jalb qiladi.

□ Paketli bayramlar. Uyushtirilgan sayohatlar XIX asrning o'rtalarida ingliz tadbirkori Tomas Kuk tomonidan boshlangan. Paketli turlar boradigan joyga sayohat va turar joydan iborat. Sayyohlik agentligi ko'pincha samolyot parvozidan tortib avtomobil ijarasigacha hamma narsani taqdim etadi. Ba'zan bunday paketli turlar plyajdagi dam olish va diqqatga sazovor joylarga sayohatning kombinatsiyasini taklif qiladi.

□ Spa turizmi. Rim davridan beri kurortlar mashhur bo'lgan. XVI asrda Britaniya Bath boy aholi uchun kurort turizmining markaziga aylandi. XIX asrda butun Evropada kurortlar paydo bo'ldi. Bugungi kunda odamlar mineral suvlarning shifobaxsh ta'siri, shuningdek, sog'lomlashtirish, massaj, bug 'hammolari va boshqa xizmatlarni taklif qilish uchun kurortlarga boradilar.

□ Sarguzasht turizmi. So'nggi bir necha o'n yilliklarda uzoq ekzotik joylarga sayohatlar mashhur bo'ldi. Qiziqarli faoliyatni qidirayotgan sayyohlar alpinizm, rafting, trekking yoki hatto tropik o'rmonning chekka joylariga borishadi.

□ Diniy turizm. Diniy sayyohlar muqaddas joylarga ziyorat qilishadi. Rim katoliklari, masalan, Evropada Lourdes, Fotima yoki Vatikanga sayohat qilishadi. Musulmonlar umrlarida kamida bir marta Makkaga borishlari shart. Gang daryosi bo'yida joylashgan Varanasi hindularning ruhiy poytaxti hisoblanadi.

□ Ekoturizm. So'nggi paytlarda ko'pchilik atrof-muhitga zarar etkazmaydigan turizm turini tanladi. Ular samolyotda sayohat qilishdan qochishadi yoki yo'qolib borayotgan o'simlik va hayvonlardan tayyorlangan suvenirlarni sotib olmaydilar. Ba'zi dam olish takliflari sayyohlarga ekologik loyihalarda ishtirok etish imkoniyatini beradi.

Turizm tarixi uning ilk tsivilizatsiyalardan hozirgi davrgacha bo'lgan evolyutsiyasini aks ettiradi va uning iqtisodiyotlar, madaniyatlar va atrof-muhitga chuqur ta'sirini ko'rsatadi. Turizmning ahamiyatini tushunish uning salohiyatini barqaror rivojlanish uchun ishlatishga va mas'uliyatli sayohat amaliyotlarini targ'ib qilishga imkon beradi. Sayyohlikning xilma-xil turlarini tan olish bizga sayohatchilarning o'ziga xos ehtiyojlari va manfaatlarini qondirishga imkon beradi, bu esa barcha uchun qoniqarli va boyituvchi tajribani ta'minlaydi. Sayohat qilish insonlarga dunyo kezish, do'stlar orttirish, bir birlari bilan fikr almashish hamda yangiliklar kashf qilish imkonini yaratib beradi. Bu esa insonlarni dunyo qarashi kengayishiga va o'sishiga ya'ni rivojlanishiga sabab bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Turaeva, U. (2021). COMPARATIVE STUDY OF UZBEK AND ENGLISH LEGAL TERMS LEGAL LINGUISTICS: HISTORICAL FOUNDATIONS, BASIC CONCEPTS AND ASPECTS. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 1(1.6 Philological sciences).

2. To'rayeva, U. (2023). TERMINLAR TARJIMASINING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI. Scientific journal of the Fergana State University, (4), 64-64.

3. UMIDA, T. Characteristics, Methods and Challenges of Translating Law Terminology. *JournalNX*, 6(11), 312-316.]

4. Baxtiyorovna, X. D. (2021). Ingliz va o'zbek tillarida "turizm" terminlar tiziminining lingvokulturologik xususiyati.

5. Timur, J. (2023). TURIZM SOHASIGA OID LEKSIK MATERIALNI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISH. *World of Science*, 6(4), 545-549.

6. Вахидова, Ф. (2022). ZIYORAT TURISTIK TERMINLAR OZLASHUVINING INTRALINGVISTIK OMILLARI VATARIXIY-ETIMOLOGIK MANBALARI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (*buxdu.uz*), 18(18).

7. Nazirovich, A. U. (2022). TURIZMGA OID ATAMALARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI. *Conferencea*, 256-258.

4. НУРАЛИЕВА, Д. THE IMPORTANCE OF FAMILY RELATIONS IN THE FORMATION OF CHILD PERSONALITY. *UNIVERSITETI XABARLARI*, 2019,[1/1] ISSN 2181-7324.

5. Nuraliyeva, D. M. (2021). PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO FAMILIES ON THE VERGE OF DIVORCE. *Экономика и социум*, (10 (89)), 186-189.

6. Mamurjonovna, N. D. (2022). NIKOH OLDI OMILLARI VA OILA QURISH MOTIVLARINING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK XUSUSIYALARI: Nuralieva Dildora Mamurjonovna Farg 'ona davlat universiteti psixologiya kafedrasida psixologiya fanlari bo 'yicha falsafa dokori (PhD). Asqarova Odinaxon Mamatxonovna Psixologiya magistratura yo 'nalishi 2-kurs talabasi. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (12), 312-316.

7. Нуралиева, Д. М. (2022). OILALARGA PSIXOLOGIK XIZMAT KO 'RSATISHNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: Нуралиева Дилдора Мамуржонова ФарДУ психология фанлари бўйича фалсафа доктори,(PhD). *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (11), 370-377.

8. Mamurjonovna, N. D. (2022). O'SPIRINLARDA MA'NAVIY QADRIYATLARNI SHAKLLANISHIDA OILA MUXITINI TUTGAN O'RNI: Nuraliyeva Dildora Mamurjonovna FarDU psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,(PhD) Kenjayeva Dilnozaxon Sadirdinova Psixologiya (faoliyat turlari bo'yicha) 2-kurs magistranti. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (12), 293-298.

9. Axrorov, P. Q., & Nuraliyeva, D. M. (2022). AMERIKA PSIXOLOGIYA MAKTABI NAMOYONDALARINING ZAMONAVIY TADQIQOTLARINING OZIGA XOS JIHATLARI. *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования*, 1(10), 59-61.

10. Mamurjonovna, N. D., & Ergashova, Z. (2022). SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE CRIMINAL PERSONALITY. *World Bulletin of Social Sciences*, 16, 140-143.

11. Mamuroonovna, N. D., & Abdulloh, X. (2022). PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF CRIME IN ADOLESCENCE. *Uzbek Scholar Journal*, 10, 550-554.

12. Mamurjonovna, N. D. (2023). EMPIRICAL STUDY OF ETHNIC IDENTITY IN PERSONS BORN IN HETERO-NATIONAL FAMILIES. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(5), 555-558.

13. Ma, N. D. M. M. M. (2023). TEACHING INFORMATION ANALYSIS BY DEVELOPING CREATIVE THINKING IN CHILDREN. *Confrencea*, 6(6), 213-222.

Nuralieva, D. (2023). SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ETHNIC IDENTITY IN PERSONS BORN IN HETERO-ETHNIC FAMILIES. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(9), 79-82.

6. Siddiqov, B. S., & Mexmonaliyev, S. N. (2022). PEDAGOGIK AMALIYOTNING BO 'LAJAK O 'QITUVCHINING KASBIY TAYYORGARLIK FAOLIYATIDA TUTGAN O 'RNI. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 10-16.

7. Siddikov, B. S. (2023). MORAL VIEWS OF HUSSAIN VOIZ KOSHIFI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4-2), 39-42.

8. MAZMUNI, T. M. A. J. V. Sh. N. Mexmonaliyev–Farg 'ona davlat universiteti 2-bosqich magistranti SS Evatov–Farg 'ona davlat universiteti o'qituvchisi OA Tursunov–Farg 'ona politexnika instituti akademik litsey o'quvchisi. *FARG 'ONA DAVLAT UNIVERSITETI*, 275.